ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

„ՄՇԱԿ"

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ՆԵՐԿԱՅ 1883 ԹՒԻՆ ՆՈՅՆ ԴԻՐՔՈՎ

ԵՒ ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄԱՅՈՎ.

I. ՏԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետօն, վէպեր, ինքնուրոյն և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն ճիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: Տարեկան 10 րուբլ, վեց ամսվայ 6 րուբլ, իւրաքանչիւր ամսվայ 1 րուբլ:

ՀԱՏՈՎ համարները 5 կոպէկ:

ՀԱՍՑԷՆ. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր—Հրատարակիչ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Ախալքալաքից: Նամակ Երևանից: Նամակ Մօսկվայից: Ներքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Խաչագողի յիշատակարան:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

Փետրվարի 3-ին

Այսօր սպասում ենք այստեղ մեր գաւառի նորոգ նշանակված կառավարիչ իշխ. Սումբաթօվին: Վաղուց է որ իշխանի անձնաւորութիւնը հետաքրքրում է մեր քաղաքացոց: Առ այժմ մեր ստացած տեղեկութիւնները այսքան են, որ իշխանը Ռուսաստանի համալսարաններից մինի մէջ աւարտել է իր ուսումը, անաչառ և գործունեայ մարդ է: Տայ Աստուած, որ մեր յոյսերը արդարանան:

Իշխանի գործունէութեան համար բացված է լայն ասպարէզ: Գաւառիս գիւղական ժողովուրդը զբաղված է ներքին հողային և այլ վէճերով, որոնք իրանց լուծումը կարող են ստանալ եռանդոտ գաւառապետի ձեռքով:

Հասարակական հացի շտեմարանները, որոնք հիմնվեցան՝ սով տարիներում խեղճ գիւղացուն հաց մատակարարելու համար, այժմ բոլորովին դատարկ են և մինչև անգամ կան տեղեր, որ յայտնի չեն թէ ուր են մնացել այդ հացերը և թէև այդ խճճված գործը կարգի բերելու համար յանձնըված է գործունեայ և եռանդոտ մի պարոնի, այն է հաշտարար միջնորդ իշխ. Թարխան-Մօուրավօվին, այնու ամենայնիւ այստեղ ևս հարկաւոր է գաւառապետի ուշադրութիւնը:

Ամենայն ոք որ ծանօթ է գիւղական կեանքի հետ, նկատած կը լինի որ շինական հասարակութեան տանուտէրը կրաւորական անձն է և որ բոլոր գործերը—որոնք շատ բազմաթիւ են,—կառավարվում են շինական դատարանի դպրի ձեռքով, վասնորոյ հարկաւոր է որ դրանք ընտրվեն բանիմաց և ազնիւ անձերից, որպէս զի կարելի լինի պահանջել գործերի կանոնաւոր պահպանութիւնը:

Իսկ այժմ մենք տեսնում ենք, որ այնպիսիներ են դրագիր վարձվում, որ երկու բառ չեն կարող ռուսերէն գրել, առանց ուղղագրական նշանաւոր սխալների: Գրագիրները մինչ ցայժմ ստանում էին 4—600 ր., իսկ այժմ այդպիսի անպրագէտների մէջ մտնելով, գրագրական ռոճիկը իջաւ 100—200 ր.: Հասկանալի է որ այդպիսի ռոճկով ոչ ոք փոքր ի շատէ հասկացողներից չի համաձայնի ծառայել:

Սորա վրա երկար չեմ խօսի, որպէս զի մանրամասնօրէն խօսեմ մի գիւղատնտեսական առանձին յօդուածում, միայն առ այժմ կամեցայ պ. կառավարչի ուշադրութիւնը դարձնել այդ բանի վրա:

Մեր պօլիցիան երբեմն անհոգ է լինում հասարակաց հանգստութեան վերաբերութեամբ: Շատ անգամ ամբողջ ժամերով տաւր ու ղըմփոցներ են լինում և մեր պօլիցիան բացակայում է: Անցեալները (յունվարի 6-ին) դեռ նոր էր մթնել, սակայն պօլիցիայի հետքն էլ չը կար փողոցում: Յանկարծ մի գինետնում բարձրացաւ սարսափելի կռիւ. 30—40 անձինք ծեծկվում էին: Ես և ընկերս՝ քաղաքի միւս ծայրից լսեցինք այդ բանը և գնացինք կռւի տեղը, այնտեղ մի ժամից աւելի դիտում էինք: Զը նայելով զանազան մարդկանց. обходъ! обходъ! գոռոցներին, ոչ ոք կարգ պահպանողներից չէր երեւում: Բէզարելով կանգնելուց, մենք հեռացանք՝ զարմացած այդպիսի անհոգութեան վրա: Փողոցների վրա զոհված մի քանի անտէր կիսափուլ դրութեան են հասել և իւրաքանչիւր րոպէ սպառնում են իրանց տակ թաղել բազմաթիւ անցնողներին: Միթէ մեր պօլիցիան այն ժամանակ միայն ուշադրութիւն կը դարձնէ, երբ մի քանի մարդ կը սպանվեն...: Դարձնում ենք գաւառապետ իշխ. Սումբաթօվի ուշադրութիւնը, և յուսով ենք որ նա վերջ կը դնի պօլիցիայի անհոգութիւններին:

Տեղւոյս փօստատունը գտնվում է քաղաքից դուրս, բաւականին հեռաւորութեամբ: Քաղաքիս և փօստատան միջտեղի տարածութիւնը ձիւնի հալելու և անձրևների ժամանակ ցեխի ծով է դառնում: Զը նայելով այդ նշանաւոր անյարմարութեանը, տեղւոյս երիտասարդները հաւաքվում են փօստատան դուռը և սպասում ժամերով, նոր լրագիրներ ստանալու համար: Այդպիսի էկ ս-կ ո ւ ր ս ի ա ն ե ր ի ց մինի ժամանակ պատահել է հետևեալ ծաղրաշարժ դէպքը: Երիտասարդներից մինի կրկնակօշիկը անյայտանում է ցեխի մէջ: Ինչպէս և իջէ նա հասնում է փօստատունը: Այդտեղ նրքա նկատում են մի էշ կապած, նստեցնում են վիասվածին դրա վրա և շրջապատած բերում են քաղաք: Որքան մեծ է լինում իշու տիրոջ զարմանքը, երբ փօստանից դուրս գալով չէ գտնում իր կենդանուն: Հետևեալ օրը միայն՝ նրան վերադարձնում են իր կենդանուն:

Գիւղերում՝ օրիորդների համար վճարելի գլխագինը հետզհետէ աւելանում է և պակաս չեն դէպքեր որ մինչև 1000 ր. է վճարվել: Այդ պատճառով օրիորդների փախցնելը (որպէս զի ազատվեն այդ վճարքից) սովորական երևոյթ է դառնում: Ահագին չարիքներ, արիւնհեղութիւններ պատահում են դրանից: Կարծեմ հոգևոր վարչութեան պարտն է գլխագին առնել, բայց ով է ուշադրութիւն դարձնողը: Զըհաս պսակներն էլ այժմ սովորական բաներ են և թէև դժուարութիւններ յառաջանում են սկզբից, բայց վերջը միշտ լուծումն են ստանում: Գուցէ կան մարդիկ, որոնց համար ձեռնտու են այդ բաները....

Մեծ համակրութեամբ կարդացինք «Մշակի» № 14-ի մէջ, պ. Շիրվանզադէի «Մեր գործիչները» վերնագրով յօդուածը: Եւ արդարև չէ կարելի կարդալ «Մեղուն» և չը զարմանալ թէ ինչ բովանդակութիւն ունի դա:

Առաջնորդող յօդուածը «Մշակի» վերաբերութեամբ, ֆէլիետօնը նոյնպէս, թղթակցութիւնները նոյնպէս, ներքին լուրերը նոյնպէս...: Վերջապէս ինչ է տալիս ընթերցանութեան համար «Մեղուն»:

Ամեն տեսակ կենսական հարցեր անտես առնելով, միայն «Մշակի» վրա յարձակվելը ո՞վ կարող է հետաքրքրել... Լաւ միջոց է գտել պ. Սիմէօնեանց, ուրիշների փողերով իր կրքերին բաւականութիւն տալ, իր էջը քշել...: Եթէ հին ըսպարտացոց մէջ գովուած էր լակօնականութիւնը, դրա հակառակ մեղուականների մէջ գովուած է շատախօսութիւնը, մի հարցի հազար անգամ կրկնելը, զահլայ տանելը:

***

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

Յունվարի 20-ին

Ամսոյս 9-ին, կիրակի օր, Բարեգործական Ընկերութեան տեղիս ճիւղի ընդհանուր ժողով գումարվեց քննելու և հաստատելու խորհրդի առաջարկած նախահաշիւը: Զը նայելով, որ այդ օրը, ընկերութեան կանօնադրութեան համեմատ $^2/_3$ թւից

ԽԱՉԱԳՈՂԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

—

Երևում էր, որ Ասլէրը սպասաւորութեան մէջ բաւական վարժված էր: Տան րոպէ չանցած, ղահվէի լիքը գաւաթները մատուցարանի վրա դրած, ներս բերեց: Տեսնելով իր տիրոջ բացակայութիւնը, հարցրեց նա.

—Ո՞ւր գնաց աղան:

—Դրսցի խանութից կանչեցին նրան, շուտով կը վերադառնայ, պատասխանեցի ես:

Ասլէրի սերը այն աստիճան վառված էր դէպի ինձ, որ մի առանձին մտերմութեամբ առաջ ղահվէի գաւաթներից մէկը և խնդրեց խմել: Երբ վերջացրի, խսկոյն մտաբերեցի քաւոր Պետրոսի սոսկալի պատուէրը: Ի՞նչ պէտք էր անել: Ես մնացել էի շուարած: Մի միթին, անորոշ զգացմունք ներսից տանջում էր ինձ: Գուցէ դա հանգած խղճի մի փոքրիկ կայծը լինէր, որ դեռ վառ էր մնացել իմ սրտում: Երբէք և ոչ մի ժամանակ ես այնպէս կանգ չէի առել եղեռնագործութեան առջև, որպէս այդ րոպէում: Կեանքից զրկել մի անմեղ մարդու, դա սարսափելի չարագործութիւն էր: Եւ ինչի համար, ինչ էր արել նա: Բայց միթէ դահիճը իրաւունք ունի քննելու. միթէ իրաւունք ունի խղճալու: Ես դահիճ էի, ես մի կոյր, անսիրտ գործիք էի: Հրամայում էին մորթել, պէտք է մորթէի...

Ես կանգնեցի: Ասլէրը տեսնելով, որ մենք մենակ ենք, երախտագէտ սիրտը այլ ևս չը համբերեց, նա մօտեցաւ, գրկեց ինձ, և իր կուրծքի վրա սեղմելով, ասաց.

—Ա՛խ, դու որքան լաւ մարդ ես, շա՜տ լաւ մարդ, Աստուած քեզ բարի տայ: Եթէ ինձ այդ աղայի մօտ չը բերէիր, ես սովից կը մեռնէի:

—Դարձեալ կը մեռնես... պատասխանեցի ես, և դանակը ցցվեցաւ նրա կոկորդի մէջ...

Խեղճը դողդողաց և գլորվեցաւ ցած...

Ես ամենայն ճշդութեամբ կատարելով իմ վարպետի պատուէրները, հեռացայ, ինձ հետ տանելով ողորմելի Ասլէրի կտրած կառափը:

Գալով քաւոր Պետրոսի մօտ հարցրի.

—Ի՞նչ պէտք է անել այդ գլխի հետ:

—Ջարդիր, տուր արջին, թող ուտէ:

Ես կատարեցի և նրա վերջին հրամանը:

Քաւոր Պետրոսը այրեց Ասլէրի շորերը, որ հագնելով դուրս էր եկել իր խանութից, և կրկին հագաւ իր արջ պար ածողի մուշտակը:

Միւս առաւօտ նա ուղարկեց ինձ փողոցը, տեսնելու, թէ ինչ ձայն կայ: Դեռ նոր էին ուշադրութիւն դարձրել խանութի կոտրած կողպէքի վրա, դեռ նոր էին գտել մորթված դիակը և դոհարների խորտակված արկղիկը: Ոստիկանութիւնը շրջապատել էր խանութը, ոչ ոքին չէին թողնում մօտենալ:

—Ի՞նչ է պատահել, հարցնում էին մարդիկ միմեանցից:

—Այս գիշեր խորասանցի հարուստ ակնավաճառի գլուխը կտրել են, բոլոր գոհարները տարել են, լինում էր պատասխանը:

—Աստուած պատժեց նրան, ամբոխի միջից լսելի եղաւ մի ձայն.—այս գիշեր նա վաճառեց ինձ քանի հազար րուբլու կեղծ գոհարներ...

Ոստիկանութիւնը խսկոյն կալանաւորեց այդ մարդուն: Դա երիտասարդ բուխարեցին էր:

Վերադառնալով քաւոր Պետրոսի մօտ, ճանապարհին զանազան մտածութիւններ պաշարել էին ինձ: Ես հասկանում էի, թէ ինչ նպատակով խաղացվեցաւ այդ ամբողջ դրաման: Ես հասկանում էի, որ խեղճ Ասլէրին խորասանցի ակնավաճառի հագուստի մէջ մորթել տալով, քաւոր Պետրոսը կամեցաւ կորցնել իսկական ակնավաճառի (այսինքն իր) հետքերը: Բայց ես չէի հասկանում մի բան: Իրաւ է, քաւոր Պետրոսը, օգուտ քաղելով երիտասարդ բուխարեցու միամտութիւնից, վաճառեց նրան քանի հազար րուբլու կեղծ գոհարներ: Բայց ինձ յայտնի էր, որ նա սկզբում ցոյց էր տուել բոլորովին բնական գոհարներ, յետոյ բնականի փոխարէն տուեց կեղծը, արհեստականը, նմանեցրածը: Այժմ գլխաւոր հարցը նրանումն էր, թէ որտեղից ունէր քաւոր Պետրոսը այն բնական գոհարները, որ ուրիշ շատ մարդկանց վրա ևս վաճառեց:

Մի անթարթում ծագեց իմ յիշողութ[ե]ան մէջ վաղուց մոռացված անցքը, որ սկիզբն դրեց իմ դժբախտութեանը...: Ես յիշեցի այն աղէտալի բանալին, որ դպրոցի աշակերտ եղած ժամանակս շինել էի քաւոր Պետրոսի համար: Ես յիշեցի նոյն բանալիով մի ամրոցի մէջ պահված երկաթէ արկղի բացվելը և նրա միջից մեծ քանակութեամբ գոհարների և զանազան թանգագին իրեղէնների կողոպտվելը: Ես յիշեցի վարպետիս կրած տանջանքները, նրա արհեստանոցի յաքռւնիս գըրաւվելը:—Այդ բոլորը ինձ ասում էին, թէ քաւոր Պետրոսի այժմեան ակնավաճառութիւնը խոր[ը]ին կապ ունէր Պարսկաստանում մի ժամանակ կատարված գողութեան հետ: Ես յիշեցի մի այլ փաստ, որ բոլորովին հաստատում էր իմ ենթադրութիւնները: Երբ անցկացանք Երասխ գետից և առաջին անգամ ոտք դրեցինք ռուսաց հողի վրա, քաւոր Պետրոսը մաքսատնից փախցնելու նպատակով իր աւանակի փալանի մէջ թաքցրեց զանազան իրեղէններ, որ յետոյ ամենայն զգուշութեամբ աշխատում էր ծածկել ինձանից:—Միթէ այն իրեղէնները այժմեան գոհարները չէին, որ գողացվել էին յիշեալ երկաթէ արկղից, իմ ձեռքով շինված բանալիով:

Երբ այդ մասին փորձեցի տեղեկանալ քաւոր Պետրոսից, նա խիստ խոժոռ հայացքով նայեց իմ երեսին և լռեց...

Մենք մի քանի օր ևս մնացինք տօնավաճառում, պար ածեցինք մեր արջը և ապա հեռացանք:

քիչ անդամներ կային, այնու ամենայնիւ ժողովը կանոնաւոր համարվեց, որովհետև այդ երրորդ անգամն էր, որ չէին ժողովվում։ Նախագահ ս. Սուրէնեանցը նիստը բացեց։ կարդացվեց Նախահաշիւը, որտեղ մուտք այլ և այլ աղբիւրներից և անդամական վճարից, որը այդ օր համում էր 130 ր․․ հաշուած էր 1,000 ր. և այս գումարը կարգադրված էր գործադրել. ա) գրքերի հրատարակման համար 400 ր. բ) գրադարանի համար 150 ր. գ) կարօտ աշակերտներին նպաստելու 200 ր. դ) այլ և այլ բարեգործական նպատակների 250 ր.։ Ժողովը նախ սկսեց պարապել գրքեր հրատարակելու համար նշանակած 400 ր. հարցով։ Այդ խնդրի վրա տաք վիճաբանութիւններ եղան, ոմանք ընդունում էին այդ, ոմանք պահանջում էին, որ այդ փողը նշանակվի տալ ուսումնարաններին։ Այսպիսով հարցը ձգձգվում էր, վերջը նշանակվեց քուէարկել, որից երևաց, որ մեծամասնութիւնը կամենում է տալ գրքեր հրատարակելու համար փող։ Բայց ոչ 400 ր.։ Բայց ինչքան նշանակել, այդ չէր որոշվում։ Ոմանք 50 ռուբլի էին կամենում (բացառապէս մի քանի վաճառականներ, այս բանում ևս վաճառականական տեսակէտից էին նայում), որը 100, որը 200, 300 և այլն, բայց պէտք է իմանալ, որ այս կամ այն գումար ուզողների թիւը բոլոր հաւաքված անդամների թւի կէսից պակաս էր, սորա պատճառով և ժողովը չը կարողացաւ մի որոշ եզրակացութեան հասնել վճռելու թէ ինչքան տրվի այդ գործին, և այն ժամանակ, երբ հարց բարձրացաւ, թէ ով է ինչքան կամենում, մի այնպիսի շփոթ ընկաւ դահլիճում, որ ոչ ոք ոչ ոքի ձայն չէր լսում—ժողովը կատարեալ խաօս էր ներկայացնում. շատ անդամներ տեսնելով այս շփոթութիւնը թողեցին ժողովը և ժողովը առանց այդ հարցը վերջնականապէս վճռելու փակվեց։

Այստեղ պէտք է առաջ բերենք մի պակասութիւն անդամների կողմից։ Եթէ մի անդամ ուզում է ձայն տալ որ քիչ տան, օրինակ 50 թէ 100 ռուբլի, և անդամը կամենում է 50 ր. նա չը պէտք է միշտ պնդի որ 50 ր. տան, որովհետև այդպիսով ամեն մի գումար ուզողները, ինչպէս երևաց, կազմում են մի մի խումբ, որը բոլոր հաւաքված անդամների թւից պակաս լինելով, ոչինչ չէ վճռվում, այլ նա տեսնելով, որ այդ հարցի մէջ իր 50-ը—քիչը չը վճռեց, նա պէտք է ձայն տայ միւս հարցում քչի կողմը, օրինակ 100 թէ 200 ր. տալ, այն ժամանակ 50 ր. ուզողը պէտք է ձայն տայ այդ 100 և 200-ի քչում, այն է 100 ր., բայց այդ չէր երևում և ամեն մի անդամ միշտ ուզում էր իր մտածածը և վճռածը հաւանեցնել։ Այսպէս և այդ օր, չը նայելով, որ 4 ժամ պարապեց ժողովը, ոչ մի բան չը կարողացաւ անել, և մենք համոզված ենք, որ եթէ անդամները միշտ այդպիսի ընթացք կը բռնեն, ոչ մի հետևանքի չեն հասնի և ընկերութիւնը՝ միայն պէտք է զբաղվի ժողովներով և ուրիշ ոչինչ։

Հիմա մենք ուզում ենք յայտնել, թէ ինչու մենք ևս ձայն էինք տալիս և քուէարկում էինք չը տալ գրքերի հրատարակութեան 400 ր., այլ պակաս և ինչքան։

Երևանի հասարակութիւնը սիրում է կարդալ, բայց փող տալ նա չէ ուզում։ Նա սիրում է ձրի կարդալ։ Այս պատճառով և մեր Բարեգործական ընկերութիւնը պէտք է գլխաւոր ուշադրութիւն դարձնի ոչ թէ գրքեր հրատարակելու վրա, որը թէև կը հարստացնի մեր գրականութիւնը, օգուտ կը տայ նրանց, որոնց համար է գիրքը (թէ մանկական է մանուկների համար, եթէ մասնագիտական է, մասնագէտների համար և այլն), այնու ամենայնիւ չէ կարող ամբողջ հասարակութեանը այնքան օգուտ տալ, ինչքան գրադարանը, որտեղից հասարակութիւնը ձրիապէս մտաւոր պաշար կարող է վեր առնել։ Ահա այս է պատճառը, որ մենք ուզում էինք գրքեր հրատարակելուն քիչ նշանակել և գրադարանին շատ՝ նշանակածից, և պէտք է ասած, որ ընկերութեան մտից աղբիւրները այնքան քիչ են և բարեգործութեան այլ և այլ ճիւղերը այնքան շատ, որ 400 ռուբլին շատ է միայն գրքեր հրատարակելու համար։

Բայց ինչքան տալ։ Մեր կարծիքը հետևեալն է։

150 ռուբլին գրադարանի համար շատ քիչ է, թէև բժ. Լ. Տիգրանեանցը իր գրադարանը՝ մօտ 150 գրքերից բաղկացած նուիրում է ընկերութեանը, այնու ամենայնիւ, այդ գրադարանը, որը բաղկացած է մեծ մասամբ մանկական գրքերից, չէ կարող ամբողջ հասարակութեանը բաւականութիւն տալ։ 1) Առ այժմ քչից պէտք է տարեկան մօտ 100 ռուբլու նոր գրքեր աւելացնել այդ գրադարանին, իսկ երբ որ բաւական գրքեր կը հաւաքվեն, այն ժամանակ կարելի է պակասեցնել, 2) գրադարանի համար հարկաւոր են գլխաւորապէս լրագիրներ, որի համար 100 ր. հազիւ բաւականացնի, 3) առայժմ ենթադրում են, թէ գրադարանը կարելի է պահել մի ազգային շինութեան մէջ, ինչպէս Թեմական կամ Գայեանեան օրիորդաց դպրոցում, բայց եթէ այդ դպրոցների վարչութիւնը չի համաձայնի, հարկաւոր է սենեակ վարձել, ծառայի փող, լուսաւորութեան, վառելիքի և այլն, մի կողմ դնենք դեռ գրադարանի կարգադրիչի վարձը և այլն։ Այս բոլորի համար մեր կարծիքով ամենաքիչը 350 ռուբլին հազիւ բաւականացնի։ Այս պատճառով մենք ուզում էինք, որ ոչ թէ 400 ռուբլ նշանակվի գրքեր հրատարակելու և 150 ռուբլի գրադարանին, այլ 200 ռուբլի նշանակվէր գրքեր հրատարակելու կամ զորան նպաստելու, իսկ 350 ռուբլին առայժմ գրադարանի համար, իբրև ամենահարկաւորը Երևանի հասարակութեան համար։ Իսկ եթէ ոչ այդքան՝ թող ընկերութիւնը բաւականանայ 300 ռուբլի նշանակելով գրքեր հրատարակելու և 250 ռուբլի գրադարանի համար։ Ահա այս է մեր միտքը և այս էլ եղել էր, թէև մենք այդ չասացինք ժողովում, որովհետև այն շփոթութեան ժամանակ ոչինչ չէր կարելի ասել։ Իսկ վարչութեան առաջարկութեան միւս երկու կէտերին մենք բոլորովին համաձայն ենք։

Ցոյս ունենք յետագայ ժողովներում, այսպիսի շփոթութիւններ այլ ևս չեն լինի և հարցերը կանոնաւոր կերպով կը վճռվեն։

Ս. Տէր-Մարտիրոսեանց

ՆԱՄԱԿ ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ

Յունվարի 30-ին

Ինչ որ ասէին, կը սպասէինք, բայց երբէք չէինք սպասի, որ մեր անունն ու ազգանունը երևար մի լրագրի մէջ, նրան համակրողների շարքում, հակառակ մեր կամքին և առանց մեր իմանալուն։

«Մեղու Հայաստանի» լրագրի մէջ կարդում ենք նրա յօբելեանի առիթով զանազան տեղերից շնորհաւորական նամակներ ուղարկողների շարքում և մի երկու անուններ, Մոսկվայից, որոնք բոլորը համարեա ուսանողներին են և հիմունք ունենք կարծելու, որ այդ անունները խմբագրին ուղարկողը անպատճառ ուսանող պէտք է լինի։ Դրանց մէջ, ո՜րքան զարմանք, կարդում ենք և մեր անունները, որ երբէք չէինք սպասի, որովհետև մենք միշտ, որտեղ պատահել է, մեղադրելով «Մեղուի» բռնած ընթացքը, չը հաւատալով նրա քարոզած մտքերի հիմնաւորութեանը և ապագայի տեսակէտից օգտակար լինելուն, ուրեմն չէինք էլ կարող ցանկալ որ մեր անունները երևային նրա համակրողների շարքում։

Բայց ինչպէս է պատահել որ այդ մեր անունները երևացել են. կը նշանակէ մի ո ւ ր ի շ մարդ մեր փոխարէն իր ս ե փ ա կ ա ն ձեռքով է ս տ ո ր ա գ ր ե լ մեր անունները, երևի ստորագրվողների շատ փոքրիկ թիւը մի քիչ մեծ ցոյց տալու համար, և ուղարկել է «Մեղուի» խմբագրին, յուսալով, որ սա, խօ, չի հասկանայ խարդախութիւնը։

Բայց ինչքան մարդս պէտք է բարոյապէս ընկած լինի և մտաւորապէս անզարգացած, որ նրա ձեռքը զօրի ուրիշների փոխարէն ստորագրել և այդ ստորագրութիւնը հրատարակել տալ մի լրագրում, որտեղ նոյն իսկ ուրիշները անպատճառ կը կարդային և բացարձակապէս կը հրատարակէին թէ «Մեղու Հայաստանի» լրագրում մի լուր հաղորդող պարոնը կատարել է մի խարդախութիւն հրատարակելով սեփական ստորագրութիւն ուրիշ մարդկանց անունով։

Այդ արարմունքը դժբաղդաբար ամօթ է բերում հայ ուսանողութեանը, որտեղ կարող են գտնվել այդ տեսակ խարդախ անձինք։ Մենք կը պահանջէինք օրէնքով «Մեղուի» խմբագրից այդ պարոնի անունն ու ազգանունը և դրան դատաստանական պատասխանատւութեանը կը հրաւիրէինք, եթէ աչքի առաջ չունենայինք այն հանգամանքը, որ դա դեռ երիտասարդ ուսանող պէտք է լինի, որ յետոյ կարող է ինքն իրան ուղղվել և չէ մտածել որ իր կատարածը մի ծանր յանցանք է, որ անուանվում է «պօդլօգ»։ Այո, մեր ընկերական արժանապատւութիւնը չէ թոյլ տալիս մեզ մ[...] սխալված ընկերոջ հետ այդքան խիստ վարվե[լ] Միայն կը խնդրէինք «Մեղուի» խմբագրին ու[շա]դրութիւն դարձնի իր այդ խարդախ նամակ[...] խօսքերին, եթէ այսուհետև էլ շարունակի թ[ող]թակցել իր լրագրին։

Ս. Տէր-Գրիգորեանց, Կ. Տէր-Խաչատուրեան[ց]

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք պ. Ա[...] Տէր-Յակովբեանցի աշխատասիրած «Հայրեն[ագի]տութիւն» պատկերազարդ ձեռնարկը, որ նո[...] 1883 թւին տպվեցաւ Թիֆլիսում, Յովհ. Մա[...]րոսեանցի տպարանում։ Գրքի մէջ մենք գտ[նում] ենք բոլոր Կովկասեան տիպերի պատկերները[...] նկարել են Մատիւշին և Կրիւկով ռուս նկ[արիչ]ները։ Շատ ուրախալի է տեսնել այդ տեսակ[...] ղեցիկ հրատարակութիւններ հայերէն լեզ[ուով]. Պատկերները շատ լաւ են աջողվել, գիրքը [...] կազմված, բայց ցանկալի կը լինէր որ տպվ[էր] աւելի ընտիր թղթի վրա։ Գինը 60 կոպէկ է։

—

Պ. Խմին Տէր-Գրիգորեան սկսեց հրատա[րակել] ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ յայտարարութիւնների մի [...] «Երևանի Յայտարարութիւններ» վերնագր[ով] բաթը երեք անգամ։ Առաջին համարը ստ[...] Նրա մէջ կան մի քանի գեղեցիկ սրախօսո[ւթիւն]ներ, փոքրիկ անեկդօտներ։ Տիպը լաւ է։ Թերթը դեռ շատ քիչ յայտարարութիւններ[...]

—

«Մեղու» ասված թերթը շարունակում [...] ստախօսութիւնները։ Նրա մէջ հանդէս է [...] եկել մի ինչ որ թղթակից Բագուից, ո[...] ւատացնում է թէ «Մշակը» բռնի է տ[...]վում գաւառներում և թէ «Մշակի» խմբ[ագիրը] յորդորական նամակներ է գրում, որպէս [...] թերթին գրվեն։ Մենք հազար անգամ աս[ել ենք] որ մենք միայն 1872 թւին մի քանի նամ[ակ] գրեցինք, առաջարկելով մեր թերթը սրան [...] նրան, իսկ այնուհետև 10 տարի է որ մեն[ք] մի նամակ գրած չենք ոչ ոքին, որպէս [...] վէին «Մշակին»։ Մեր լրագրին գրվողները [...] տարի շարունակ եղել են նրան ճշմարիտ [...] կրողները և թող ստախօսներ գտնեն [...] գոր Արծրունու գոնէ մի նամակ, որով[...] սրան կամ նրան յորդորած լինէր այս [...] տարվայ ընթացքում գրվել «Մշակին։» [...] նոյնպէս իբր թէ մենք անդորրագիր ենք [...] կում։ Հնարել նամակներ կարելի է, կեղծ ն[...] ներ շարադրել,—այդ մի քանի անձանց ար[...] է, բայց իսկական նամակ գտնելը դա է դժ[...] «Մեղուի» ստախօսութեանն ու զրպարտութ[եանը] ճշմարիտ է որ սահման չը կայ։

—

Ընթերցողի ուշադրութիւնն ենք դա[րձնում] «Մշակի» ներկայ համարում տպված Մո[...]

Զ.

ՌԱԲԲԻ ՇԻՄՕՆԸ

Թողնելով տօնավաճառը, մենք շարունակեցինք մեր արշաւանքը դէպի Կայսրութեան հարաւարևմտեան գաւառները։ Մի ամսից յետոյ գտնվում էինք *** քաղաքում։ Այստեղ քաւոր Պետրոսը ծանօթացաւ մի հրէայ սեղանաւորի հետ, որը, թանգագին իրեղէններ գրաւ առնելով, փող էր տօկոսով տալիս, ի հարկէ, խիստ ծանր տօկոսով։

Փոքր միջոցում քաւոր Պետրոսը կարողացաւ այնքան գրաւել հրէայի համակրութիւնը, որ նրանց յարաբերութիւնները, կարելի է ասել, բոլորովին բարեկամական էին։ Բայց պէտք չէ մոռանալ, որ քաւոր Պէտրոսը իրան ձևացրել էր նոյնպէս հրէայ, ոչ թէ հասարակ հրէայ, այլ մի գիտնական ռաբբի, որը Թօվրաթը և Թալմուդը անգիր գիտէր։ Դրա մէջ կասկածել ոչ ոք կարող չէր. որովհետև նրա դէմքի գծագրութիւնը բաւական նման էր խարյէլի հալածված որդիների տխրամած դէմքին։ Բացի դրանից, նրան ծանօթ էին՝ ոչ միայն եբրայեցոց, այլ զանազան ասիական ազգերի սովորութիւնները ու լեզուները։ Քաւոր Պետրոսը իրան ներկայացրել էր որպէս Սպահանի և Համադանի հրէաների հովիւ։

Սեղանաւորը եկած էր այս քաղաքը բոլորովին աղքատ. մի բան, որ բերել էր նա իր հետ, էր նրա հրէական անվաստակելի եռանդը, և հրէական խելքը, որ զօրաւոր է հանդիսանում աւելի մթին ճանապարհների մէջ...։ Սկզբում նա ժամագործ և կնիքների փորագրող էր, բայց մի քանի տարուց յետոյ դառնում է բանկիր։

Սեղանաւորը որքան և ջերմեռանդ փողապաշտ էր, այնքան էլ մոլեռանդ մովսէսական էր։ Արծաթի և Հին կտակարանի պաշտամունքը նրա մօտ համահաւասար նշանակութիւն ունէին։ Նրա պապերը Սինա լեռան ստորոտում գուցէ չէին պաշտի Ահարօնի շինած հորթին, եթէ ոսկուց ձուլված չը լինէր։

Սեղանաւորը իր հայրենական կրօնի նախանձախնդրութիւնն էր։ Այդ էր պատճառը, որ նա խիստ յարգանքով ընդունեց քաւոր Պետրոսին, որ յայտնվել էր նրա մօտ, որպէս նրա թշուառ ազգակիցների քահանայ, որոնք աղքատ, հալածված, ապրում էին Պարսկաստանի հեռաւոր գաւառներում։

Ռաբբի Շիմօնի (այսպէս էր կոչում իրան քաւոր Պետրոսը) ցաւալի պատմութիւնները, արևելքի հրէաների աննախանձելի դրութեան մասին, ոչ միայն գրաւեցին հարուստ սեղանաւորի սիրտը, այլ շարժեցին այն քաղաքում գտնված բոլոր նշանաւոր հրէաների կարեկցութիւնը դէպի ոսխտեալ աշխարհի հայրենազուրկ և տարագրված որդիները։

Գլխաւորապէս սեղանաւորի յորդորանքով տեղային հրէաները մի նշանաւոր գումար հանգանակեցին ի նպաստ Սպահանի և Համադանի մէջ բնակվող եղբայրների, որոնց կողմից քաւոր Պետրոսը ներկայացել էր իբրև հոգևոր նուիրակ։

Իրան ձևացնել նուիրակ այս և այն դաւանութեան, այս և այն եկեղեցու հոգևոր իշխանութեան կողմից, և ժողովրդից հաւաքել բարեգործական օժանդակութիւններ,—դա «խաչագողի» արհեստի գլխաւոր ճիւղերից մէկն է։ «Խաչագողը» գիտէ մարդկային հասարակութիւնների թոյլ կողմերից օգուտ քաղել։ Այդ թոյլ կողմերից աւելի դիւրախաբը, աւելի հեշտ հրապուրվողը կրօնական զգացմունքն է։ «Խաչագողը» ամենայն ճարպկութեամբ հարստահարում է այդ սրբազան զգացմունքը։

Հասկանալի է, որ այս և այն կրօնական համայնքի, այս և այն եկեղեցական պետի ներկայացուցիչ լինելու համար, պէտք է ունենալ իր ձեռքում թղթեր կամ կնդակներ զանազան բարձր հոգևոր իշխանութիւններից, որոնց ներկայացուցիչն են ձևանում։ «Խաչագողները» ունենում են այս տեսակ թղթեր, և այն աստիճան վարպետութեամբ պատրաստված, որ անկարելի է կասկածել նրանց անհարազատութեան մասին կամ ճանաչել, որ նրանք կեղծ են։ Խաչագողներից առանձին մարդիկ իրանց համար արհեստ են շինել պատրաստելու կեղծ կոնդակներ, որ վաճառում են ցանկացողներին խիստ թանգ գնով։ Քաւոր Պետրոսը ունէր մի կոնդակ, եբրայեցոց լեզուով մագաղաթի վրա գրված, և Բաղդադի հրէից քահանայապետի աչագին կնիքով դրոշմված։ Քաւոր Պետրոսը չէր գնած այդ նշանաւոր կոնդակը, այլ փոխել էր մի ուրիշ թղթի հետ, որը իբր[...] ստացել էր Մէքքայի շէրիֆից, և որի շնո[րհիւ] մի քանի տարի կողոպտեց Հնդկաստանի [...] դականներին։

«Խաչագողները» ունենում են զանազա[ն] թեր, որոնք մէկի համար հնացած և գոր[ծածու]թիւնից ընկած են լինում, իսկ միւսի համ[ար ...] են համարվում։ Այսպիսի թղթերը նրա[նք ...] խում են միմեանց հետ, կամ վաճառում [...] մեանց վրա։ Նոր թուղթը ստացող «խաչ[ագողը ...] ման չէ գալիս երկրի այն կողմում և այ[ն ...] վրդի մէջ, ուր նոյն թղթով շրջան էր գոր[ծել ...]րա նախկին ունեցողը։ Որպէս ձկնորսը իր [...] նը չէ գցում դեռի այն տեղը, ուր մի ք[...] առաջ որսացել էր մի ուրիշը։

Այդ քաղաքը մտնելուց յետոյ անցել է[ր ...] շաբաթ։ Ես ամենևին տեղեկութիւն չու[նէի, թէ] քաւոր Պետրոսը ինչ բանի վրա է մտածո[ւմ ...] ինչով է զբաղված, որովհետև նա շատ ժ[ամանակ] բացակայ էր գտնվում մեր իջևանից։ Բա[յց] առաջին օրից ինձ պատուիրեց, որ մեր կ[ացարա]նից դուրս չը գամ և ամենևին ցոյց չը [տամ, որ] ես նրա ընկերն եմ։ Ինձ սկզբում անհաս[կանալի] էր, թէ ինչու թագստի մէջ էր պահում ին[ձ ...] մի օր դարձաւ դէպի ինձ այդ հարցով.

—Կամենում ես շատ փող ունենալ, Մո[...]

—Ի՞նչու չէ։

—Ուրեմն ինչ որ ասեմ, պէտք է կատա[րես]

—Ես միշտ հնազանդ եմ եղել ձեզ։

նամակի վրա: Ահա ինչ միջոցների են դիմում մեղուականները:

—

«Երևանի Յայտարարութիւններ» թերթի մէջ կարդում ենք հետևեալ կտորը: «Ասում են թէ վերջապէս երևանցիները մտադիր են կիսաշէն մնացած եկեղեցին աւարտել,—ուղիղ է արդեօք: —Այո:—Ե՞րբ:—Երբ ուխտի պուչը գետնին կը հասնի:»

—

Նոյն թերթի մէջ կարդում ենք հետևեալ լուրը: «Մեզ հաղորդում են որ սրբազան Մանկունին, էջմիածնում իրեն նեղելու համար, պաշտպանութիւն է խնդրել Թիֆլիսի տաճկական հիւպատոսից:»

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են յունվարի վերջին օրերից հետևալը: «Այս քանի օրերս Երևանում սպանվեցան երկու Թուրքեր անյայտ չարագործներից, նոյնպէս և մի հայ Ախտա գիւղի մօտ: Քննութիւնը բացված է:»

—

Ով որ ցանկանում է գրվել «Մշակին» և ստանալ մինչև այսօր դուրս եկած ներկայ տարվայ մեր բոլոր համարները, առաջին համարից սկսած, կարող է դեռ ևս ստանալ մինչև փետրվարի կէսը, որովհետև «Մշակի» բոլոր համարներից մի 100 հատ աւելորդ է մնացել խմբագրատան մէջ:

—

Այս օրերս մենք գրեցինք Վարշավայի մէջ գտնվող մի գործարանին, մեզ այլ և այլ կլիշէներ ուղարկելու յայտարարութիւնների համար, այնպէս որ երբ մի քանի օրից յետոյ կը ստանանք, կը կարողանանք տպագրել յայտարարութիւններ «Մշակի» մէջ ամեն տեսակ պատկերներով:

—

Յունվարի 30-ին տօնվեցաւ Ռուսաստանի այլ և այլ քաղաքներում երևելի ռուս բանաստեղծ հանգուցեալ Ժուկովսկու հարիւրամեակը: Ամեն տեղ այդ յօբելեանը տօնվեցաւ շքեղ կերպով: Ամեն քաղաքներում, որտեղ տօնվեցաւ այդ հարիւրամեայ յօբելեանը, կառավարութեան ներկայացուցիչները, բարձրաստիճան պաշտօնեաները ներկայ էին այդ յօբելեանին:

—

«Արձագանք» շաբաթաթերթի մէջ կարդում ենք հետևեալը: «Նախիջևան գպրանոցի բժշկի պաշտօնը մինչև այժմ վարում էր նոյն ուսումնարանի հոգաբարձու պ. Մարկիանոս Բօտինեանց, ստանալով ուսումնարանի գանձարանից 200 րուբլ (տարեկան) վարձատրութիւն: Այժմ, ինչպէս մեզ ճիշդ աղբիւրներից հաղորդում են, մեծ. բժշկապետ պ. Մինաս Մկրտչեան յանձն է առել ձրիապէս կատարելու վերոյիշեալ պաշտօնը»:

—

Հետևեալ տողերը կարդում ենք «Արձագանքի» մէջ: «Հինդշաբթի, փետրվարի 10-ին, պ. Եսայի Փիթոյեանի թատրօնական դահլիճում մի ներկայացում կը լինի յօգուտ Զրկենեաց եկեղեցու Մանկական Պարտիզի: Խաղալու են «Окольнымъ путемъ» ռուսերէն դրաման, կը մասնակցեն յայտնի սիրողներ. տ. տ. Բիկօվա, Փիթօյեան, Գլօրա, և պ. պ. Ֆրէյման, Միխայլօվ, Կարնօվիչ, Տերենտիեվ, Գօրեամիխօվ, Փրիդօնեանց, Վարլամեանց և այլք: Տոմսակները վաղօրօք կարելի է ձեռք բերել Յովհաննէս Փիթոյեանի խանութում, Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրա, տուն Միրիմանեանցի»:

—

Կովկասի գլխաւոր կառավարչապետ, իշխան Դօնդուկօվ-Կօրսակօվ, ինչպէս յայտնի է, մի մասնաժողով էր կազմել Թիֆլիսում, որին յանձնված էր վերաքննութեան ենթարկել Կովկասին վերաբերեալ բոլոր օրէնքները և մի նոր ծրագիր կազմել երկիրը կառավարելու համար: Այժմ, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, իշխանը խնդրում է բարձրագոյն կառավարութիւնից որ թոյլ տրուի այդ մասնաժողովի գործունէութիւնը դարձեալ երկու տարով շարունակել և մի որոշ գումար յատկացնել սրա այն անհրաժեշտ ծախսերի համար, որոնք պայմանաւորվում են տեղական վարչութեան կազմակերպութեան ուսումնասիրութեամբ:

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ հաղորդում են հետևեալ տեղեկութիւնները: «Նուխու վիճակում բնակվում են 30 հազարի չափ լուսաւորչական հայեր, 20 հազարի չափ մահմեդական հայեր (այս հաստատ և ստուգված է ամենաճիշդ փաստերով), 15 հազարի չափ լուսաւորչական ուտիախօս հայեր և մի քանի հազար հայ ուտիացիներ, որոնք շատ ժամանակ չէ, ընդունել են յունադաւանութիւնը: Ի վերջոյ հայերը այստեղ բաժանվում են մի քանի խոշոր մասերի, որոնց մէջ միշտ երկպառակութիւնները անպակաս են եղած: Այդ զանազան դաւանութեանց պատկանող հայերի մէջ՝ սէր, միաբանութիւն և խաղաղ վարք ու բարք տարածելու համար հոգևոր կառավարութիւնը պէտք է, ինկապէս, մի խելացի, բարեկեաց, ուսումնական մարդ նշանակէր, որպէս յաջորդ վիճակիս: Լսում ենք որ նոր յաջորդ է նշանակվում մեզանում. ով կը լինի, ինչ տեսակ մարդ կը լինի,—չը գիտենք:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 փետրվարի: Գվարդիայի և Ս. Պետերբուրգի զինուորական շրջանի զօրքերի հրամանատար Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրօվիչի հրամանի մէջ յայտնված է. յունվարի 24-ին 500 աւելի կալանաւորվածներ ջարդեցին իրանց խուցերի դռները և ուղևորվեցան դէպի մեծ դռները, բայց պահապան զօրքերի գլխաւոր Մօսկվայի գունդի ունտեր-օֆիցեր Անդրիանօվի խելացի կարգադրութիւնների շնորհիւ իզուր անցան կալանաւորվածների ջանքերը դռները գրաւելու համար: Պահապանները սուիններով պահեցին կալանաւորվածների յարձակումն մի ժամ շարունակ մինչև հասան Պավլօվսկի գունդի 3 րօտաները, որոնք վերականգնեցին հանգստութիւնը: Անդրիանօվին յայտնված է շնորհակալութիւն, ընծայված է 25 րուբլ և բացի այդ նա ներկայացրած է իբրև սուրբ Աննայի շքանշանի արժանի: Հասարակ զինուորներին մի մի րուբլ է շնորհված:

ՍԱՄԱՐԿԱՆԴ, 4 փետրվարի: Իշխան Վիտգենշտէյն դեսպանութեան հետ վերադարձաւ Բուխարայից:

ԲԵՐԼԻՆ, 5 փետրվարի: Ռայխստագի նիստերը յետաձգված են մինչև ապրիլի 3-ը:

ՓԱՐԻԶ, 5 փետրվարի: Գահ ակնկալողների մասին օրինագծի քննութիւնը սենատը յետաձգեց մինչև էգուց: Կարծում են, որ սենատը կը հաստատէ պատգամաւորների ժողովի նախագիծը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 փետրվարի: „Прав. Вѣст.“ լրագիրը հաղորդում է, որ կայսրը և կայսրուհին այցելեցին փետրվարի 3-ին ձրիավարժ երաժշտական ուսումնարանի կօնցերտը, իսկ փետրվարի 4-ին բժիշկների օգնականուհիների և վիրաբոյժ կանանց ուսումնարանը և նրան կից եղած հիւանդանոցները:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 փետրվարի: „Прав. Вѣстн.“ լրագիրը սկսեց տպագրել պետութեան համար իրեր պատրաստելու կանոնադրութեան նախագիծը այն նպատակով, որ այդ հարցով հետաքրքրված անձինք կարծիք յայտնեն առաջ, քան թէ նախագիծը կը ներկայացվի պետական խորհրդին: Երէկ կայսերութեան մէջ եղած կաթօլիկական եկեղեցիների միտրօպօլիտ Ֆիալկօվսկու թաղումը կատարվեցաւ: Թաղման ժամանակ ներկայ էին ընտիր հասարակութիւն և դիպլօմատիական բաժինը: Ժողովուրդի ահագին բազմութիւն ուղեկցեց շքեղ յուղարկաւորութեանը մինչև գերեզմանատուն:

ՆԻԿՕԼԱԵՎ, 5 փետրվարի: Այստեղ սկսեցին կառուցանել այն զրահակիր նաւերից մէկը, որոնք նշանակված են Սև ծովի համար:

ՓԱՐԻԶ, 5 փետրվարի: Պատգամաւորների ժողովի ընդունած օրինագիծը գահ ակնկալողների մասին մերժվեցաւ սենատից 142 ձայների բազմութեամբ 137-ի դէմ:

ՑԵՏԻՆԻԷ, 5 փետրվարի: Մամեսար ցեղին պատկանող երկու ալբանցիների գլխատելու պատճառով Սկուտարիի մօտ արիւնահեղ կռիւ պատահեցաւ այդ ցեղի և Թիւրքաց բատալիօնի մէջ:

ՀՌՕՄ, 5 փետրվարի: Թագաւորը ստորագրեց մի հրաման, որ վերականգնում է հատուցումները մետալական փողով ապրիլի 16-ից:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 5 փետրվարի: Պատգամաւորների ժողովին մի նախագիծ է ներկայացրած, որ հաստատում է պօրտօ-ֆրանկօ Գալացի, Բրայիլօվի և Կուստանդժիի մէջ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 6 փետրվարի: Երէկ Սմօլենսկի գերեզմանատանը օծվեցաւ Ձմեռային պալատի մէջ եղած ճայթիւնից Ֆինլանդական գունդի սպանված զինուորների գերեզմանի վրա կառուցված արձանը: Ներկայ էին Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրօվիչ, միւս Մեծ Իշխանները, գեներալներ, բազմաթիւ օֆիցերներ, գվարդիայի գունդերի բազմաթիւ պատգամաւորներ և Ֆինլանդական գունդի մի բատալիօն դրօշակով: Հոգեհանգստից յետոյ բատալիօնը հանդիսաւոր գնացքով անցաւ Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրօվիչի առաջ: Գերեզմանի վրա դրված են բազմաթիւ պսակներ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 6 փետրվարի: Զինուորական բաժնին տուած հրամանով զինուորական ծառայութեան մէջ եղածներին արգելվում է առանց իշխանութեան թոյլտուութեան պարբերական հրատարակութիւններին հաղորդել այն գործերի մասին, որ նրանց յանձնված են կամ յայտնի են ծառայողական դիրքի պատճառով: Զինուորական նահանգական դատարանները վերակազմող մասնաժողովի նիստերը սկսվեցան: Նախագահում է գեներալ Գուրկօ: Երէկ համալսարանի ակտի համար յատկացած դահլիճի մէջ հրդեհ ընկաւ: Այրվեցաւ դահլիճի վերնատունը: Փարիզից ստացված մանաւոր տեղեկութիւնների համեմատ Տուրգենևի առողջութիւնը դարձեալ վատացաւ: Նրա դիտաւորութիւնը Ռուսաստան ուղևորվել յետաձգված է: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է. Երէկ Կիևի մէջ բացվեցաւ պայմանաւոր տօնավաճառը: Եկողների թիւը դեռ աննշան է: Հացի առևտուրը կենդանացաւ: Մի քանի նշանաւոր գործեր են կատարված: Հացի գինը բարձրացաւ: Շաքարի առևտուրը հանդարտ է:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 6 փետրվարի: Տրիպօլիսի մէջ ամբոխը յարձակվեցաւ իտալական հիւպատոսի վրա, դռներից պոկեց զէրբը, վիրաւորեց հիւպատոսի կավասին և սպառնում էր հիւպատոսին: Իտալական դեսպանը բաւականութիւն պահանջեց, սպառնալով, որ հակառակ դէպքում Տրիպօլիս զրահակիր նաւ կուղարկվի և իտալական զօրքերը ափ կիջեցնվեն:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

—Դու պէտք է մտնես այդ մեծ սնդուկի մէջ, որ այսօր բերեցի բազարից:

—Կամենում էք, որ դա իմ դագաղը լինի:

—Այո, դրա նման մի բան, պատասխանեց նա ժպտելով, և ապա շարունակեց.

—Լսիր, քեզ այս սնդուկի մէջ փակած, պէտք է տանեմ մի հրէայ սեղանաւորի խանութը: Սնդուկը այնտեղ պահ կը տամ, ուր կը մնայ երեք օր: Վերջին օրվայ գիշերը դու կը բացես քո դագաղը և յարութիւն կառնես նրա միջից: Սնդուկը այնպէս պատրաստված է, որ ներսից խիստ հեշտութեամբ կը բացվի: Խանութում դու կը գտնես երկաթեայ ահագին արկղ: Նա լիքն է ոսկիներով և զանազան թանգագին իրեղէններով: Նրանց մէկ մասը, ի հարկէ մեծ մասը, քեզ հետ առած, կրկին կը մտնես քո դագաղի մէջ:

—Ինչու ոչ ամենը, այլ նրանց մէկ մասը:

—Այստեղ նպատակ կայ…

Թէև նա չասաց, բայց ես հասկացայ, որ քասր Պետրոսի սակաւապէտութիւնը այն նպատակով էր, որ խկոյն ուշադրութիւն չը դարձնեն յափշտակութեան վրա, երբ արկղը բոլորովին դատարկված կը գտնեն իր հարստութիւնից: Ես պատասխանեցի.

—Ես էլ կընտրեմ, ինչ որ աւելի թանգագին է:

—Այդ թողնում եմ քո ճաշակին, միայն թուղթ փողերին չի պէտք դիպչես:

—Որովհետև թուղթ փողը բանացնում են, միւս օրը խկոյն կը նկատեն, որ պակաս է:

—Դու խիստ հասկացող տղայ ես, դառնուկս, ասաց նա ձեռքով փաղաքշաբար իմ մէջքին զարկելով:—Ահա քեզ երկու բանալիներ, որ շատ հեշտութեամբ կը բաց անեն երկաթեայ արկղը:

—Եթէ չը բաց անեն, իմ գործունէութեան արհեստը այնտեղ պէտք կը գայ…

—Ոչ, կը բաց անեն. քո արհեստը հարկաւոր չի լինի: Միայն պէտք է զգուշանաս, որ արկղի վրա կամ բանալիների տեղում որ և իցէ խանգարմունք չը պատճառես:

—Հասկանում եմ: Յետոյ:

—Այդ գործը կը կատարվի, որպէս ասեցի, երրորդ օրվայ գիշերը: Չորրորդ օրվայ առաւօտեան պահոն ես սնդուկը կը վեր առնեմ հրէայի խանութից:

—Բայց ես նրա մէջ կը մեռնեմ սովից:

—Դու կը գտնես նրա մէջ բոլոր յարմարութիւնները, ինչ որ քեզ պէտք կը լինի:

Այդ միջոցին նա բաց արեց սնդուկը և ցոյց տուեց նրա միջի պատրաստութիւնները:

—Ցերեկները, ասաց նա,—դու պէտք է անշարժ և լուռ մնաս քո դագաղի մէջ, որպէս մի դիակ: Իսկ գիշերները ազատ ես, կարող ես դուրս գալ, զբօսնել, որքան կամենաս: Խանութում ոչ ոք չէ լինելու:

Նոյն օրվայ երեկոյեան պահոն մի բեռնակիր սայլակ խորհրդաւոր սնդուկը տարաւ սեղանաւորի խանութը: Նրա միջից ես լսեցի հետևեալ խօսակցութիւնը:

—Այդ ինչ է, ռաբբի Շիմօն, հարցրեց սեղանաւորը:

Ռաբբի Շիմօնը, այսինքն քասր Պետրոսը պատասխանեց:

—Բնակարանս ապահով տեղ չէ, Աբրաամ խալիչ, համարեա ամեն գիշեր գողութիւններ են պատահում: Մի քանի բաներ գնել էի մեր այնտեղի սինագօգայի համար. շատ բաներ էլ նուիրեցին բարի մարդիկ. բոլորը, ինչ որ հաւաքել եմ, դրել եմ այդ սնդուկի մէջ: Վախենում եմ, չիցէ թէ մի դժբախտութիւն պատահի, և հաղաբաւոր խեղճ խրայէլացիներ կը զրկվեն այն օժանդակութիւնից, որ շնորհեցին մեր այստեղի եղբայրները:—Մտածեցի սնդուկը ձեզ մօտ թողնել, Աբրաամ խալիչ, մինչև իմ գնալը:

—Լաւ ես մտածել, ռաբբի Շիմօն, ասաց սեղանաւորը և հրամայեց սնդուկը դնել իր խանութում: Յետոյ հարցրեց.

—Ե՞րբ էք կամենում գնալ, ռաբբի Շիմօն:

—Եթէ Աստուած յաջողի, մի երկու կամ երեք օրից յետոյ: Շատ ուշացայ, Աբրաամ խալիչ: Այնտեղի գործերս կատարող չը կայ. խեղճ ժողովուրդը մնացել է բոլորովին անտէր, անխնամ: Պէտք է շտապեմ, որ նրանց օգնութեան հասցնեմ:

—Պէտք է շտապել, ռաբբի Շիմօն, երբ որ այդպէս է, ասաց սեղանաւորը:

Ռաբբի Շիմօնը շնորհակալութիւն յայտնելով, հեռացաւ: Այնուհետև ամեն օր գալիս էր նա սեղանաւորի խանութը, և ամեն անգամ իմ դագաղի միջից լսում էի նորանոր խօսակցութիւններ:

Երկրորդ օր:

—Ռաբբի Շիմօն, հարցնում է սեղանաւորը.—դեռ երկար պէտք է սպասենք Մեսսիայի գալստեանը:

—Ժամանակը մօտեցել է:

—Ի՞նչպէս կը լինի մեր վիճակը, երբ նա կը յայտնվի:

—Սուրբ քաղաքը (Երուսաղէմը) կը վերականգնվի իր աւերակների միջից: Խրայէլի ցրիւ եկած որդիները կը հաւաքվեն աշխարհի ամեն կողմերից: Աւետեաց երկիրը կրկին կը ծաղկի իր հին փառքերով: Մեսսիան կը տիրէ ամբողջ տիեզերքին: Եւ երկրի ամենահզօր թագաւորները, մէկ գանձիկ հրէայի փէշից բռնած, նրանից ողորմութիւն կը խնդրեն:

—Իսկ երբ կը յայտնվի Մեսսիան:

—Բոլոր հեթանոսները կը դիմեն դէպի նա. բոլորը հրէայ կը դառնան:

Ուրեմն այդ հեթանոսները, որ այժմ մեզ հալածում են, էլ չեն լինի:

—Արևի ծագելու տեղից մինչև նրա մուտքը կը տիրէ Մովսէսի սուրբ օրէնքը:

(Կը շարունակվի)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

SIROP DE RAIFORT IODÉ
De GRIMAULT & Ce
Pharmaciens à Paris
AUTORISÉ EN RUSSIE

ՌԷՖՕՌ ԻՕՏԷԻ ՍԻՐՕՊ
փարիզի Գրիմօ և ընկ. Դեղավաճառաց

Այս դեղը գործածվում է քսան տարիէ 'ի վեր երախայոց հիւանդութեանց դէմ ձկան իւղի և անմիւզօռբիւթիւք (противоцынготный) սիրօպի տեղ և նշանաւոր արդիւնքներ է տալիս :

Երախայոց վզի այլ և այլ ուռեցքները, խուլը, և մարմնոյն, գլխին և երեսին վրայ երևացած բազմատեսակ վէրքերը բժշկելու համար սրանից առաւել աղդու դեղ չկայ : Միև նոյն ժամանակ բաց է անում ախորժակը, զօրացնում է մսերը, բժշկում է մարմնոյն մեղկութիւնն ու գունատութիւնը և տալիս է երախայոց իւրեանց բնական զուարթութիւնն ու արթնութիւնը : Սա անսխալ դեղ մ'է ծծող երախայոց մարմնոյն և գլխուն վրայ երևցած վէրքերը բժշկելու և արիւնը մաքրելու համար :

Ծախվում է փարիզ Վիվիէն փողոց № 8.

Թիֆլիսում դեղատան ապրանքների կովկաս. ընկ. մէջ և Շահ-Պարոնեանցի մօտ:

(8. 15) 1—6

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՄՍԱՅԻ

ՄԷԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

Գիրքը բաղկացած է 467 երեսներից

Թիֆլիսում վաճառվում է՝

„Մշակի“ խմբագրատանը.—„Կենտրոնական գրավաճառանոցում“ Միրիմանովի տանը № № 3 և 4. Պ. Զաքարիայ Գրիգորեանցի „Կովկասեան գրավաճառանոցում“.— Պ. Էնֆիաճեանցի ծխախոտի խանութում.— Պ. Շահինեանցի ծխախոտի խանութում:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել կամ յիշեալ տեղերը, կամ ուղղակի հեղինակին հետևեալ հասցէով:

ТИФЛИСЪ. Редакція „Мшакъ“.
РАФФИ.

SANTAL DE MIDY
Pharmacien de 1re classe, à PARIS
PERMIS EN RUSSIE

ՍԱՆԹԱԼ ՏԸ ՄԻՏԻ
փարիզի առաջնակարգ դեղագործ
Պր. Միտիի
Ռուսաստանում ընդունված.

Պօմպէի Սանթալ Միթաէն կոչուած դեղին գոյն մէջը պարունակող այս քապսօլները, քօպահիւ և քիւպէպէ բաղադրեալ քապսօլներից անբաղդատելի կերպով ազդու են : Այս քապսօլները երեք աւուր մէջ կը բժշկեն ամէնից չատ ցաւող և հնացած հոսումները առանց ո' և իցէ էնժէքսիօնի օգնութեան, չեն հոգնեցնում ստամոքսը և քօպահիւի կամ քիւպէպի նման մէզին հոտ չեն տալիս :

Ծախվում է փարիզ, Վիվիէն փողոց և գլխաւոր դեղավաճառաց մօտ.

Թիֆլիսում դեղատան ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ և Շահ-Պարոնեանցի մօտ:

(8. 15. 24) 1—9

Մի ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻ տիկին, վիէննայից եկած, միջին հասակի, կը կամենար ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀՈՒ կամ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒՀՈՒ պաշտօն ունենալ Թիֆլիսի մի լաւ ընտանիքում: Կարող է և ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ գնալ:

Հասցէն „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրատանը:

3—10

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ. ԹԷՅԻ ԳՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՓՈՔՐԱՑՈՒՄՆ

(MAISON DE CONFIANCE) ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷԱ № № 156, 157, 158, 159 և 160.

Համեմատեցէք Թէյ

1 ր. 10 կ.	Թէյի հետ առաջուայ	1 ր.	30 կ.
1 „ 20 „	. . . .	1 „	60 „
1 „ 40 „	. . . .	1 „	90 „
1 „ 60 „	. . . .	2 „	20 „
1 „ 80 „	. . . .	2 „	50 „
ամենալաւը 2 ր.	. . . .	3 „	—

Մի և նոյն տեղը գործակալութիւն վաճառման շօկօլադի և կակաօ-Ֆրայ էսսենցիայի, Պալմերի բիսկվիտների, Բազլի կօնֆեկտների, Շեֆելդի դանակների, Տուրնեռի գրիչների, Դաւսի հրացանների, Վեկլի րէվօլվէրների, Բարնսբիի Թամբերի, Մէկինի ամանների, կօլմանի կրախմալ և մանանեխ, Շվարցի ալբոմներ և այլն և այլն:

60—100

КЕЛЕРСКАЯ
УКСУСНАЯ ЭССЕНЦІЯ.

23—50

ԵՐԿԱԹԷ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

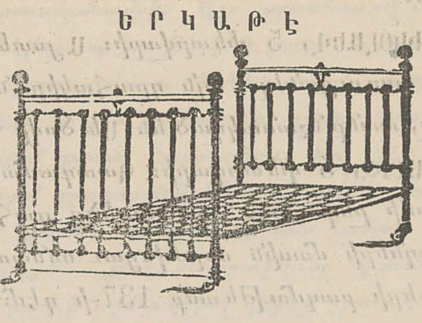

ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ

Մի հոգու համար 8 րուբլուց, երկու հոգու համար 14 ր., մահիճներ ծովային խոտով լցված 6—9 ր. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԻՋ: Նոյն տեղը մեծ քանակութեամբ ԱՄԱՆՆԵՐ, դանակներ պատառաքաղներով, երկաթէ ԳՐԻՉՆԵՐ, կողպէքներ, Թիեր, տղամարդկերանց և կանանց ԹԱՄԲԵՐ, մատուցարաններ, ԿԼԷՕՆԿԱ, րէվօլվերներ, ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ, ալբօմներ, կօնֆեկտներ, ԹԷՅ 1-ին հունձի և այլն 25% աւելի լաւ և էժան քան թէ ուրիշ տեղ:

27—100

Ն Ո Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԵՐԿԱԹԷ ԹԵԼԻՑ խոզանակներ (ՇՉԷՕՏԿԱՆԵՐ) արծաթաջրած և վկայականով, ԳԼՕԲՈՒՍԻ ԳՐԻՉՆԵՐ, որոնցով կարելի է գրել ամենակոշտ թղթի վրայ, գեղեցիկ ԹԷՅԱՄԱՆՆԵՐ մի ֆունտ լաւ ԹԷՅԻ հետ 1 ր. 65 կ.: Ծախվում են Անգլիական խանութի մէջ: Նոյն տեղը 500 տեսակ գրիչներ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՁԵՌԱԳՐԻ համար և շատ ուրիշ ապրանքներ ծախվում են ԿԻՍԱԳՆՈՎ:

3—10

ՊԷՊԻՆՕՎԻ դրասենեակում ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ գալլէրէում, մեծ քանակութեամբ ստացված են ԱՆԳԼԻԱՑԻՑ

ԱՐՕՐՆԵՐ Հօվարդի գործարանից. գինը 52 րուբլ է:

1—3

ՇՕԿՕԼԱՏ ԵՒ ԴՐԱԺԷ

Ա. ՍԻՈՒ

ԵՒ ԸՆԿ. ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՄՕՍԿՎԱՅԻ ՄԷՋ

Գտնվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ հետևեալ մագազիններում. Գ. Մ. Կօզաձէի, Ս. Անիևվի, Ա. Պ. Ակօպօվի, Վ. Ֆ. Սիտօվի, Ե. Ա. Եղիազարօվի, Գ. Ա. Բաեաղչեվի, Ս. Ա. Ծովիանօվի, Յ. Ա. Բաբանօսօվի, Յ. Ի. Գուրգենօվի, Ի. Ա. Եւանգուլօվի և ուրիշ շատերի մագազիններում, նոյնպէս և ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ երկրի միւս բոլոր քաղաքներում:

1—24 (1—15)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ա Գ Ի Տ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՁԵՌՆԱՐԿ ՀԱՅ ՏՂԱՅՈՑ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ՀԱՄԱՐ

Ձեռնարկիս մէջ պարունակվում է 1. ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, 2. ԿՈՎԿԱՍԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, 3. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, 4. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ուր գլխաւորապէս խօսվում է հայոց վրայ:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ պատրաստել են Մաթիւշին և Կրիւկօվ Ս. Պետերբուրգի երևելի նկարիչները:

ԳԻՆՆ Է 60 ԿՕՊԷԿ:

Աւետիք Տէր-Յակովբեանց

1—5

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՈՆ

Հինգշաբթի, փետրվարի 10-ին հայ դերասանական խումբը մասնակցութեամբ

Տ. Փ Ա Շ Ա Յ Ե Ա Ն—Տ Է Ր—Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ե Ա Ն Ի

կը ներկայացնէ յօգուտ տ. ՋԱԲԵԼԻ

I

Ս Ա Ն Դ Ո Ւ Խ Տ

Պատմական ողբերգ. 5 արար.

II

Ժ Ա Ն Օ Ե Ւ Ժ Ա Ն Ե Տ

Օպերետ I արարուածով

Ներկայացման կարգը. 1) Ժանօ և Ժանետ, 2) Սանդուխտ:

Սկիզբն է $7^1/_2$ ժամին:

1—3

ԳԱԼԵՐԷԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻ, ԴՎՈՐՑՈՎԱՅԱ ՓՈՂՈՑ

ՊԱՀԵՍՏ ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ № 144.

СКЛАДЪ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

№ 144, ГАЛЛЕРЕЯ АРЦРУНИ

Ծախվում են. մեծ քանակութեամբ և խիստ էժան, վիէննայի ԹՕՆԷԹ ֆաբրիկայի ՄԷԲԷԼԻ ամեն տեսակ, նոյնպէս ՈՍԿԵՋՕԾ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐ հայելիների համար և ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ, լուսանկարների համար ԱԼԲՈՒՄԻ թուղթ, Բէլգիայի ԱՊԱԿԻՆԵՐ պատուհանների համար, ամեն տեսակի, նոյնպէս ՄԱՐՄԱՐԻՕՆ քար, ԹՈՒՋԵԱՅ ԱՄԱՆՆԵՐ էմալով, ՆԻԹՐԱԹ ԴԱՐԺԱՆ, ՈՍԿԻ և ուրիշ շատ ապրանքներ: